

Indledningen er redigeret af Stine Kylsø Pedersen og Jon Tafdrup

Tilsyn ved ph.d. Vibeke A. Pedersen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

“Eenligheden”

ved Katja Gottlieb

Indhold

- 1 Baggrund
- 2 Form og indhold
 - 2.1 Grundtvigs brug af bindestreger
- 3 Efterliv
- 4 Anvendt litteratur

1 Baggrund

Grundtvigs salme med titlen “Eenligheden” blev trykt første gang den 25. november 1849 på forsiden af *Dansk Kirketidende*. Ugeskriftet blev udgivet og redigeret af teologerne Teodor Fenger og C.J. Brandt, der begge langt hen ad vejen delte Grundtvigs synspunkter om kirke og folk.

2 Form og indhold

“Eenligheden”, der i førstetrykket havde førstelinjen “Ene i den vide Verden”, er i dag kendt som “Aftensukket, nattegråden”, hvor den har salmenummer 654 i *Den Danske Salmebog*. I *Dansk Kirketidende* bestod salmen af 7 strofer à 8 verselinjer, der rimer AbCbddEE. Det er en metrisk struktur, Grundtvig ofte benyttede sig af, omend “Eenligheden” adskiller sig ved ikke at benytte sig af fuld rimslyngning, idet verslinjerne 1 og 3 ikke rimer.

Salmen beskrives af både Uffe Hansen og Karl Rønne som et af Grundtvigs personligt prægede digte (Hansen 1951, s. 326 og Rønne 1973, s. 380). Det tager sit udgangspunkt i *Bibelens* to mest velkendte eksempler på menneskelig ensomhed: Den anden skabelsesberetning, hvor Adam nok er skænket hele verden, men savner en at

dele livet i Edens Have med (jf. 1 Mos 2,18-25), og lidelseshistorien, hvor den korsfæstede Jesus i sin dødstime klager over at være forladt (jf. Matt 27,45-46) (strofe 1). Ensomhed er et menneskeligt grundvilkår, som digtets jeg er bekendt med, men jeg'et ved også, at: "Ørk [dvs. ørken, øde område] og Enlighed til Trods, / *Jesus* være vil med os, / Som Gud-Fader vilde være / Med sin Søn, den hjertenskiære" (strofe 3).

Herfra (strofe 4) skifter digtet fokus, som Hansen beskriver det, til "en mere almen Trøst" eksemplificeret ved en række stærke udtryk for menneskelig sorg: "Aften-Sukket, Natte-Graaden, / Sjæle-Vaandens Raadvildhed" (Hansen 1951, s. 326 f.). For det fortvivlede jordiske menneske er Gud, med Jørgen Kjærgaards ord, dog altid nærværende ved sit alvidende øje, der skinner som morgensolen (strofe 4), og gennem sine engle (strofe 5), men, som det beskrives i strofe 5-7 "først og sidst i sin Søn" (Kjærgaard 2008, s. 613).

2.1 Grundtvigs brug af bindestreger

Den store overvægt af sammensatte substantiver delt med bindestreg er noget af det, der springer i øjnene ved den første læsning af "Eenligheden". I digtets syv strofer optræder hele ni eksempler: 'Hjertens-Glæden' (strofe 1), 'Gud-Fader' (strofe 3), 'Aften-Sukket', 'Natte-Graaden', 'Sjæle-Vaandens', 'Morgen-Soel' (strofe 4), 'Jule-Psalmen', 'Engle-Chor' (strofe 5), og 'Verdens-Ørken' (strofe 7).

Bindestregen har på dansk adskillige funktioner. Fx anvendes den ved deling af et ord ved linjeskift eller ved sammensætninger med taltegn eller forkortelser. I Grundtvigs forfatterskab anvendes bindestregen, som Flemming Lundgreen-Nielsen har gjort opmærksom på, dog også som et stilistisk greb. Ved at anbringe bindestreger i de substantiviske sammensætninger betoner Grundtvig sine nøglebegreber, og "Ved at erindre om den oprindelige betydning (etymologisering) tilførte han de anvendte enkeltord noget af en tabt selvstændighed" (Lundgreen-Nielsen 2022, s. 220). Denne praksis, påpeger Lundgreen-Nielsen, giver ofte god mening, men kan til tider virke noget tilfældigt realiseret, når Grundtvig i korte digte veksler mellem at dele de substantiviske sammensætninger og skrive dem ud i et, hvad "Eenligheden" også rummer flere eksempler på.

Grundtvigs brug af bindestreger kan, ifølge Helge Toldberg, anvendes som dateringskriterium for manuskripter, da praksis indføres af Grundtvig fra oktober 1816 (Toldberg 1946, s. 120). En høj frekvens af bindestreger præger herefter resten af forfatterskabet (Lundgreen-Nielsen 2022, s. 220).

3 Efterliv

Fra "Eenlighedens" udgivelse i 1849 gik der en del år, før salmen forekom i en anden sammenhæng. Først efter Grundtvig død udkom den i 1880 i en forkortet udgave i P.A. Fengers *Kirke-Psalmebog*, og igen i 1883, hvor den blev optaget i C.J. Brandts *Tillæg til Grundtvigs Festsalmer*. I disse udgaver er det kun salmens sidste fire strofer, der blev udgivet, og det er i den forbindelse, at førstelinjen derfor ændredes til "Aften-Sukket, Natte-Graaden". Herfra gik salmen videre til de autoriserede salmebøger, hvor den i 1953 blev optaget i *Den Danske Salmebog* under nummer 509

i en udgave på fem strofer, hvor der dog er byttet rundt på rækkefølgen af stroferne, således at åbningslinjen forblev "Aftensukket, nattegråden". Grundtvig havde i førstetrykket selv angivet, at salmen skulle synges på samme melodi som "Jesus, dine dybe Vunder", der er en fransk melodi fra det 16. århundrede. Dette er stadig denne melodi, salmen synges på.

4 Anvendt litteratur

- Brandt, C.J. (1883) *Tillæg til Grundtvigs Festsalmer*. København.
- *Den Danske Salmebog* (1953). København.
- *Den Danske Salmebog* (2003). København.
- Fenger, P.A. (1880) *Kirke-Psalmebog*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1849) "Eenligheden" i *Dansk Kirketidende*, nr. 216, 25. november, red. af C.J. Brandt & R.th. Fenger, sp. 113-114. København.
- Hansen, Uffe (1951) *Grundtvigs Salmedigtning. Dens Historie og Indhold*, bind 2. København.
- Kjærgaard, Jørgen (2008) *Salmehåndbog, II Salmekommentarer – til salmerne i Den Danske Salmebog 2002*, bind 2, 2. udg., [2003]. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (2022) "N.F.S. Grundtvig" i *Dansk Sproghistorie. Forfatternes dansk*, bind 6, red. Ebba Hjort, s. 209-229. København.
- Rønne, Karl (1973) "Eenligheden" i *Dansk Kirketidende*, nr. 32, 2. september red. Peter Riemann, s. 308-382. Kolding.
- Toldberg, Helge (1946) "Dateringskriterier for Grundtvig-haandskrifter" i *Nordisk tidskrift för bok- och biblioteksväsen*, s. 107-120. Uppsala.